

BİR KRALIN ADIYLA DOĞAN ŞEHİR: AKSARAY

AHMET KUŞSAN

Şu dünya hayatından nice isimler geçti; kimi yaşarken dahi yeterince tanınmadı, kimi yaşadığı döneme damga vurmasına rağmen zamanla unutuldu, kimi ise tarihin tozlu sayfalarında silik bir hatıraya dönüştü. Ancak öyle isimler vardır ki aradan iki bin yıl geçse bile yaşadıkları şehrin taşlarında, sokaklarında ve hafızasında yaşamaya devam ederler.

Kapadokya Kralı Archelaus da işte böyle bir isimdir. Bugün Aksaray sokaklarında yürürken çoğumuz farkında olmayız; ancak şehrimizin tarih sahnesindeki en önemli dönüm noktalarından biri onun adıyla başlamıştır.

MÖ 25 yılında Roma İmparatoru Augustus tarafından Kapadokya tahtına çıkarılan Archelaus, yaklaşık kırk iki yıl

boyunca hüküm sürmüş güçlü bir hükümdardı. Bu uzun saltanat, yalnızca Roma'nın desteğiyle açıklanamaz. O, dönemin karmaşık siyasi dengelerini okuyabilen, ülkesini büyük çalkantılardan uzak tutabilen ve devlet idaresinde istikrar sağlayabilen bir hükümdardı.

Roma'nın müttefiki olarak tahta çıkmış olsa da yalnızca siyasi bir figür değil, aynı zamanda şehirleşmeye önem veren bir devlet adamıydı. Onun döneminde Kapadokya'nın batı kesiminde bulunan mütevazı Garsaura yerleşimi yeniden düzenlenmiş, büyütülmüş ve kralın adını taşıyan Archelais şehrine

dönüştürülmüştür. Böylece bugünkü Aksaray'ın şehir kimliğinin şekillenmesinde önemli bir adım atılmıştır. Bu değişim yalnızca bir isim değişikliği değildi.

Antik çağlarda bir yerleşime hükümdarın adının verilmesi, o şehrin stratejik ve idarî öneminin arttığının göstergesi kabul edilirdi. Archelaus da Garsaura'yı sıradan bir yerleşim olmaktan çıkararak bölgesel bir merkez hâline getirmeyi hedeflemişti. Kapadokya'nın batıya açılan kapısında bulunan bu şehir, ticaret yolları üzerindeki konumu sayesinde kısa sürede önem kazandı.

Bugün Aksaray'ın tarihî kimliğini anlamak isteyen herkesin dönüp bakması gereken noktalardan biri de budur. Çünkü şehirlerin kaderi çoğu zaman yalnızca coğrafyalarıyla değil, onlara yön veren insanlar tarafından da şekillenir. Archelaus'un yaptığı tam olarak buydu. Kapadokya'nın yerel karakterini korurken Roma'nın şehircilik anlayışından da yararlandı. Böylece Archelais, yalnızca bir yerleşim değil, aynı zamanda iki dünyanın buluştuğu bir merkez hâline geldi.

Kral Archelaus'un hayatı da dönemin siyasetini yansıtan dikkat çekici ayrıntılarla doludur. Augustus döneminde Roma'nın en güvenilir müttefiklerinden biri olarak görülen kral, yaşlılık yıllarında İmparator Tiberius'un şüpheleriyle karşı karşıya kaldı. Roma'ya çağrıldı ve burada yargılama sürecine maruz kaldı. MS 17 yılında Roma'da hayatını

kaybettiğinde yalnızca bir hükümdar ölmüş olmadı; Kapadokya Krallığı da tarih sahnesinden çekildi. Aynı yıl Kapadokya doğrudan Roma eyaleti hâline getirildi.

Kral öldü fakat şehri yaşamaya devam etti.

Archelaus'un şehir kimliği kazandırdığı ve geliştirdiği Archelais, Roma döneminde önemini korudu. Antik kaynaklarda adı geçmeye devam etti. Anadolu'nun önemli yollarının kesiştiği bir merkez hâline geldi ve yüzyıllar boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yaptı. Roma'nın ardından Bizans, ardından Danişmentli ve Selçuklu hâkimiyeti şehrin tarihine yeni sayfalar ekledi.

Beylikler döneminin ardından Osmanlılar da bu kadim mirasın bir parçası oldu. Şehrin adı değişti; Archelais'ten Akserâ'ya ve nihayet Aksaray'a dönüştü. Dili değişti, inanç dünyası değişti, sokakları değişti; fakat o ilk büyük şehirleşme hamlesinin bıraktığı izler tamamen silinmedi.

Bugün Aksaray adını taşıyan şehir, tarih boyunca pek çok medeniyetin katkısıyla şekillendi. Fakat bu uzun hikâyenin önemli duraklarından biri hiç şüphesiz Archelais dönemidir. Belki de bu yüzden Aksaray'ın tarihine baktığımızda yalnızca taşları, yapıları ve eserleri değil; bu şehrin kaderine yön veren insanları da hatırlamamız gerekir.

Çünkü bazı hükümdarlar yalnızca bir ülkeyi yönetir.

Bazıları ise bir şehrin kimliğine dönüştür.

Archelaus'un ardından Kapadokya Krallığı tarihe karıştı. Fakat onun adı, şekillenmesine öncülük ettiği şehir aracılığıyla iki bin yıldır yaşamaya devam ediyor.

Bir kral gitti.

Bir şehir kaldı.

Ve o şehrin hikâyesi hâlâ devam ediyor...